

Յուրաքանչյուր երկրի կրթության համակարգում անգնահատելի դեր են կատարում համալսարանները, որովհետև համալսարանական կրթությունն է, որ բավարարում է մյուս բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների կադրային ֆունդը, կանխանշում գիտության զարգացումը, ժողովրդական տնտեսության տարբեր բնագավառները ապահովում մասնագետներով:

Այս ամենի իրական ձեռքբերումների ֆոնի վրա էլ 1999 թ. աշնանը հայ ժողովուրդը լայնորեն մշեց մախ Երևանի պետական համալսարանի 80-ամյակը և ապա Արցախի պետական համալսարանի հիմնադրման 30-ամյա հոբելյանը: Այս տոնակատարությունները հայ ժողովրդի դարավոր երազանքի իրականացման վկայություններն են: Երկու դեպքում էլ բարձրագույն ուսումնական այդ հաստատությունների ծնունդը կապված է մեր ժողովրդի համար ստեղծված ճակատագրական պահերին ազգային ազատագրական պայքարի և հայոց պետականության վերածննդի հետ:

ԱրԴՀ 30-ամյա հոբելյանը մշվեց 1999 թ. հոկտեմբերի 13-ին: Կրթօջախի հանդիսավոր նիստին մասնակցեցին ԼՀՀ նախագահ Ա. Ղուկասյանը, ԱԺ նախագահ Օ. Եսայանը, ԱԺ պատգամավորներ, ԼՀՀ կառավարության անդամներ, ԼՀՀ պաշտպանության բանակի, հասարակական-քաղաքական կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ, մշակույթի գործիչներ, համալսարանի շրջանավարտներ: Մինչև հանդիսավոր նիստն սկսվելը ԱրԴՀ ռեկտոր Պ. Գևորգյանը հյուրերին ծանոթացրեց համալսարանի նյութատեխնիկական բազային:

Հանդիսավոր նիստում ԼՀՀ նախագահ Ա. Ղուկասյանը իր շնորհավորանքի խոսքի մեջ կարևորեց բուհի դերը Արցախի սոցիալ-տնտեսական և մշակութային կյանքում:

Ընդարձակ զեկուցումով հանդես եկավ ԱրԴՀ ռեկտոր Պ. Գևորգյանը: Նա, ներկայացնելով բուհի անցած 30-ամյա ճանապարհը, կարևորեց նրա կատարած անգնահատելի դերը Լեռնային Ղարաբաղի գիտակրթական և մշակութային կյանքում:

Հոբելյանական միջոցառումների կարևոր երևույթներից մեկը ԱրԴՀ հուլամեդալի ստեղծումն էր: Բուհի թիվ 1 հուլամեդալը հանձնվեց ԼՀՀ նախագահին: Այնուհետև հուլամեդալներ շնորհվեցին ԼՀՀ ԱԺ նախագահ Օ. Եսայանին, գրող-իրավաբան Զ. Բալայանին, Երևանի պետական համալսարան-

նի ռեկտոր Ռ. Մարտիրոսյանին, պրոռեկտոր Է. Չուբարյանին, ՀՀ կրթության և գիտության նախարար Է. Ղազարյանին, փոխնախարար Ս. Ստակյանին, ԱրԴՀ մի շարք աչքի ընկած դասախոսների:

Տոնի առթիվ ողջույնի խոսք ասացին ԼՂՀ ԱԺ նախագահ Օ. Եսայանը, Ձ. Բալայանը, ԼՂՀ առողջապահության նախարար Ձ. Լազարյանը, ԱրԴՀ դասախոսներ փիլիսոփայական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ Շ. Աբրահամյանը, հումանիտար ֆակուլտետի ղեկան, հոգեբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ Ա. Մխիթարյանը, հայոց լեզվի և գրականության ամբիոնի վարիչ, պրոֆեսոր Ս. Խանյանը, ԼՂՀ մշակույթի, երիտասարդության հարցերի և սպորտի նախարար Ս. Սարգսյանը, բուհի շրջանավարտներ, Ստեփանակերտի քաղաքապետարանի կրթության բաժնի վարիչ Կ. Մարգարյանը, բանասիրական ֆակուլտետի 2-րդ կուրսի ուսանողուհի Լ. Աղամյանը, ԼՂՀ գերագույն դատարանի անդամ Ա. Հարությունյանը:

Լիստում ընթերցվեց նաև Երևանի պետհամալսարանի ռեկտոր Ռ. Մարտիրոսյանի շնորհավորական ուղերձը:

Հանդիսավոր նիստում իրենց ջերմ ողջույնները բերեցին ԵրԴՀ պրոռեկտոր Է. Չուբարյանը, Կիրովականի մանկավարժական ինստիտուտի ռեկտոր Եդոյանը, Յակուտիայի համալսարանի դասախոս, տեղի հայկական համայնքի նախագահ Ղազարյանը:

Հորեկյանական նիստից հետո Ստեփանակերտի Վ. Փափազյանի անվան պետական դրամատիկական թատրոնի դահլիճում համալսարանի ուսանողների ուժերով տեղի ունեցավ տոնական համերգ, որից հետո համալսարանի ղեկավարության ուղեկցությամբ հյուրերը եղան Շուշիում: Նրանք այցելեցին Ղազանչեցոց եկեղեցին և քաղաքի կրթամշակութային մի շարք հիմնարկներ:

ԼՂՀ ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՐԿԱԴԻ ՂՈՒԿԱՍՅԱՆԻ ՈՒՂԵՐԶԸ

Հարգարժան տիկնայք և պարոնայք

Սիրելի հայրենակիցներ

Սրտանց շնորհավորում եմ բոլորիս մեր Մայր բուհի և ամբողջ Արցախի կրթական ու մշակութային կյանքի համար այս մշանավոր տարեդարձի կապակցությամբ: Մեծ է և ամզնահատելի 30 տարի առաջ հիմնադրված այս կրթօջախի դերն ու մշանակությունը մեր երկրի, նրա ունեցած հերոսական ուղու և այսօր կերտվող ապագայի համար:

Ուազմի դաշտում արցախցին ցուցաբերեց արիության ու հերոսության բազում օրինակներ: Սակայն ոչ պակաս հերոսության դրսևորում են համարում այն, որ անցնելով պատերազմի տառապանքների ու զրկանքների բովով, մեր ժողովուրդը, այնուամենայնիվ, չկորցրեց գիտության հանդեպ ծարավը և ձգտումը դեպի ինքնակատարելագործումը: Դրա վառ ապացույցն են մեր Մայր բուհի մարդաշատ լսարանները, որտեղ կրթվող յուրաքանչյուր ուսանող մեր երկրի խոստումնալից ապագայի նկատմամբ վստահության քվե է:

Մենք խորն երախտագիտություն ենք հայտնում կրթօջախի պրոֆեսորա-դասախոսական կազմին, որի ամենօրյա քրտնաջան աշխատանքի շնորհիվ այսօր հպարտությամբ մեր ժողովրդի նվաճումների թվին ենք դասում նաև Արցախի պետական համալսարանի՝ բարձրակարգ մասնագետների պատրաստման դարբնոցի գոյությունը: Այստեղ է թրծվում այն սերունդը, որը վաղը ստանձնելու է Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության ապագան տրեմորինելու դժվարին և պատասխանատու առաքելությունը:

Կրկին շնորհավորում են Արցախի Մայր բուհի ողջ կոլեկտիվին, ուսանողությանը և մեզ բոլորիս այս փառապանծ տարեդարծի առթիվ, կրթօջախին մաղթում նորանոր հաջողություններ, նվաճումներ:

ԼՂՀ ԱԺ ՆԱԽԱԳԱՀ Օ. ԵՄԱՅԱՆԻ ՈՒՂԵՐԸ

ԼՂՀ Ազգային ժողովի և անձամբ իմ անունից շնորհավորում են Արցախի պետական համալսարանի պրոֆեսորա-դասախոսական կազմին, ուսանողությանը, բոլոր աշխատակիցներին ու շրջանավարտներին Արցախի Մայր բուհի հիմնադրման 30-րդ տարեդարծի կապակցությամբ:

Յուրաքանչյուր ժողովրդի կյանքում համալսարանը արժեքավորվում է որպես գիտակրթական և մշակութային խոշոր կենտրոն, որը հանձն է առնում այդ ժողովրդի պատմա-մշակութային արժեքների պահպանման և զարգացման ազգանպաստ խնդիրը:

Անգնահատելի է Արցախի պետական համալսարանի դերն ու նշանակությունը մեր ժողովրդի կյանքում, նամանավանդ Արցախի անկախության համար մղված պայքարում: Ուսանողներից շատերը իրենց մատաղ կյանքը զոհեցին հանուն մայր հողի ազատագրման: Մեր երկրի գլխավոր կրթօջախի հազարավոր շրջանավարտներ հաջողությամբ աշխատում են տնտեսության, սոցիալական ոլորտի, պետական կառավարման ամենատարբեր բնագավառներում: Միայն ԼՂՀ ազգային ժողովի ներկա գումարման 33 պատգամավորներից 8-ը նրա շրջանավարտներն են, 6-ը՝ դասախոսներ:

Վստահ ենք, որ համալսարանի կոլեկտիվին այսուհետև ևս կհաջողվի տեր կանգնել Արցախում բարձրագույն կրթության կազմակերպման անցած 30 տարիների ընթացքում ձևավորված բարի ավանդույթներին, եռապատկված հաջողություններով ընթանալ դեպի մեր ազգային իղծերի ապագան:

Վերստին շնորհավորելով այս գեղեցիկ տարեդարծի առթիվ՝ մաղթում են ամենայն բարիք ու նոր հաջողություններ ի փառս մեր հայրենիքի:

Հարգելի գործընկերներ

Արցախի պետական համալսարանը իր գոյության 30 տարիների ընթացքում անցել է պանծալի ուղի՝ մանկավարժական ինստիտուտի մասնաճյուղից վերաճելով՝ զարգացել և հասել է համալսարանական կարգավիճակի, որը բնորոշվում է ոչ միայն գիտամանկավարժական կադրերի և տնտեսու-

թյան համար բարձրորակ մասնագետների պատրաստմամբ, այլ նաև որպես կրթալուսավորչական հաստատություն, որը շրջանավարտներին հանրագիտարանային կրթությամբ ապահովման հետ մեկտեղ նաև հայագիտական կենտրոն է Արցախում:

Անցած տարիների ընթացքում ձևավորվել և ընդլայնվել է համալսարանի կառուցվածքը, բացվել են նոր մասնագիտություններ և համալսարանը լծվել է մտավորական խափի վերստեղծման, Արցախի պետականության կայացման և հայապահպան գործունեության ծավալման հայրենամարտի աշխատանքներին, որը հայ ազգի Արցախյան հատվածի գոյատևման կարևորագույն խնդիրներից է:

Արցախի պետական համալսարանը հայ ժողովրդի ուսումնապաշտության և գիտության նկատմամբ ունեցած ծարավի առհավատյան է, նրա հարատևության փաստարկներից մեկը: Հայ ժողովրդի նորագույն պատմության մեջ այն դարձավ նաև ազգային-ազատագրական պայքարի գաղափարախոսական կենտրոններից մեկը:

Այժմ էլ համալսարանի ողջ կոլեկտիվը լծված է հայրենամարտի ուսումնական գործունեության և ջանքեր չի խնայում արդիական գիտելիքներով օժտված բարձրորակ մասնագետներ պատրաստելու դժվարագույն գործում: օգտագործելով գիտամեթոդական բնագավառի նորությունները և դրանով իսկ ապահովելով միջազգային չափանիշներին համապատասխան բարձրագույն կրթություն:

Հայաստանի հանրապետության կրթության և գիտության նախարարությունը և ողջ գիտակրթական համակարգը պանծալի տարելիցի առթիվ ջերմորեն շնորհավորում են Արցախի պետական համալսարանի ղեկավարությանը, պրոֆեսորա-դասախոսական կազմին, աշխատակիցներին և ուսանողությանը և նրանց մաղթում նորանոր գիտական, մանկավարժական և ստեղծագործական հաջողություններ՝ ի փառս հայ ժողովրդի բարգավաճման և հարատևման:

ՀՀ կրթության և գիտության նախարար՝
Է. ՂԱԶԱՐՅԱՆ

Արցախի պետական համալսարանի կոլեկտիվին

Երևանի պետական համալսարանի և ՀՀ Պետական բուհերի ղեկավարների խորհրդի անունից շնորհավորում ենք Ձեզ Արցախում բուհի հիմնադրման 30-ամյակի կապակցությամբ:

Արցախի ժողովրդի դարավոր երազանքն էր ունենալ պետական համալսարան, քանի որ նրա ուսումնաստենչ զավակները բարձրագույն կրթություն ստացել են հայրենի եզերքից դուրս Ռուսաստանում, Եվրոպայում և այլուր, ու նրանց զգալի մասը հնարավորություն չի ունեցել վերադառնալու հայրենիք և աշխատելու նրա բարգավաճման համար:

Արցախի պետական համալսարանը, որի հիմնադրումը հնարավոր եղավ հանրապետության անկախության պայմաններում, հաջողությամբ շարունակում է Ստեփանակերտում 30 տարի առաջ բացված մանկավարժական ինստիտուտի մասնաճյուղի, այնուհետև վերջինիս հիմքի վրա ձևավորված Ստեփանակերտի մանկավարժական ինստիտուտի, իսկ ավելի ուշ Վանաձորի մանկավարժական և Երևանի պոլիտեխնիկական ինստիտուտների բաժանմունքների սկսած հիմնավոր ու առաջադեմ գիտակրթական գործը:

Այսօր՝ 30 տարվա բարձրունքից, մենք հպարտությամբ կարող ենք հիշատակել ի դեմս Յու. Մարտիրոսյանի, Ս. Սարկիսովի, Ս. Խաչատրյանի, Ս. Սարգսյանի, Ե. Բաղդասարյանի, Ա. Ավանեսյանի այն երախտավորների անունները, որոնք բացառիկ դժվար պայմաններում կարողացել են դիմակայել և առաջ տանել բարձրագույն կրթության գործը Լեռնային Ղարաբաղում:

Հիրավի նշալակալից էր և է բարձրագույն կրթության դերը Արցախի ազգային ազատագրական պայքարում՝ վերջին տասնամյակում և խորհրդային շրջանում:

Երևանի պետական համալսարանը, Հայաստանի բոլոր բուհերը տասնամյակներ շարունակ մասնագետների պատրաստման դարբնոց են հանդիսացել նաև Մայր-Հայրենիքից բռնազատված Արցախ աշխարհի համար: Այսօր ևս մեր ժողովրդի անհղ փորձության շրջանում, նույն հոգատարությամբ ԵՊՀ-ը և ՀՀ բուհերը սատար են Արցախի պետական համալսարանին:

Նշանակալից է համալսարանի դասախոս-գիտնականների դերը ժամանակակից գիտության բազմաբնույթ հարցերի մշակման գործում: Զգալի աշխատանքներ են կատարվել մասնավորապես հայագիտության բնագավառում: Ցանկալի է, որ ավելի մեծ թափով նշված ուղղությամբ աշխատանքներ տարվեն մեր ժողովրդի արցախյան հատվածի հոգևոր-մշակութային և պատմական դեռևս չբացահայտված նիւնսհարցերի շուրջ:

Համալսարանը աստիճանաբար գիտակրթական կապեր է հաստատում Հայաստանի, ԱՊՀ և աշխարհի ուսումնագիտական հաստատությունների հետ: Զգալի է ԱրՊՀ մասնակցությունը ՀՀ Պետական բուհերի ղեկավարների խորհրդի աշխատանքներին:

Համոզված ենք, որ Արցախի պետական համալսարանի ուսումնականըթական գործընթացի զարգացումը կընթանա որպես ազգային համալսարանի նոր հանձնառություն: Վերափոխման գործընթացների շնորհիվ համամարդկային և ազգային մշակութային արժեքների ներածումը համալսարանը նոր պատասխանատվությամբ պետք է ստանձնի՝ նպատակադրվելով վերաճելու գիտամշակութային զարգացման արցախյան կենտրոնի:

Այսօր, հիրավի, Արցախի պետական համալսարանը ընդհանուր համալսարանական կրթության զարգացման հուն է մտնում նրա մեջ բացելով ազգային մշակույթի ակունքները:

Ուրեմն թող հավերժ հրաշավառվի Արցախի հայոց պետական համալսարանի գիտակրթական, մշակութային առաքելության ջախջ ազատատենչ սերունդների ծանապարհին սփռելով մեր բազմադարյան հավաքական հանձնարի կենարար լույսը՝ հանուն Արցախի ճշմարիտ ու կայուն պատմական երթի, հանուն Լեռնային Ղարաբաղի ճշմարիտ կայացման:

ԵՊՀ ղեկավար, ՀՀ պետական բուհերի ղեկավարների
խորհրդի նախագահ՝ Ռ. Մ. ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

Ректору Арцахского государственного
университета г-ну ГЕВОРКЯНУ П. С.

От имени Ученого Совета Тбилисского государственного университета примите самые сердечные поздравления в связи с 30-летием Арцахского государственного университета.

Мы считаем, что этот юбилей является праздником не только профессорско-преподавательского состава и студенчества, но также всего Нагор-

ного Карабаха, так как Арцахский университет является сердцем и душой, национальным ориентиром народа Нагорно-Карабахской Республики.

Искренне желаем Вам процветания, больших успехов во всех Ваших начинаниях и надеемся, что наши университеты будут тесно сотрудничать во благо наших народов.

С уважением: Академик Р. В. Метревели

Ректор Тбилисского государственного университета
им. Джавахишвили.

ԱՐՊՅ ՌԵԿՏՈՐ Պ. Ս. ԳԵԿՈՐԳՅԱՆԻ ՀՈՐԵԼՅԱՆԱԿԱՆ ԵԼՈՒՅԹԸ

Մեծարգո Նախագահ, Ազգային ժողովի հարգարժան նախագահ,
Տիկնայք և պարոնայք,

Ընդամենը մի քանի օր առաջ հայ ժողովուրդը լայնորեն նշեց Հայաստանի Մայր բուհի՝ Երևանի պետական համալսարանի 80-ամյակը, իսկ այսօր մենք հավաքվել ենք՝ նշելու մեր ուսումնական հաստատության՝ Արցախի պետական համալսարանի հիմնադրման 30-ամյա հոբելյանը: Այս կրկնակի տոնակատարությունները հայ ժողովրդի դարավոր երազանքի իրականացման վկայություններն են: Երկու դեպքում էլ բարձրագույն ուսումնական այդ հաստատությունների ծնունդը կապված է մեր ժողովրդի համար ստեղծված ճակատագրական պահերին ազգային ազատագրական պայքարի և հայոց պետականության վերածննդի հետ:

Երևանում և Ստեփանակերտում երկու մայր բուհ ունենալու հանգամանքը հաճելի և թևավորող է: 1993 թ. Արցախի պետական համալսարանի ձևավորման առթիվ աշխարհահռչակ Վ. Համբարձումյանը իր հեռագրում նշել է, որ հայ ժողովուրդը երջանիկ է, որ մեկ համալսարանի փոխարեն այսօր ունի երկուսը:

Կամա թե ականա, առօրեական մեր միջոցառումների ժամանակ հետադարձ հայացք ենք նետում պատմությանը՝ նրանից դասեր առնելու, մեր ճանապարհը գիտակցված ու վստահ շարունակելու համար: Այդ վերաբերում է նաև մեր այս միջոցառմանը:

Հայոց Արևելից կողմը՝ պատմական Արցախը, դարերի ընթացքում կերտել է գիտության, գրականության և արվեստի կոթողներ, որոնք հայ մշակույթի յուրատիպ էջերից են: Արցախահայության կյանքում, ինչպես ողջ հայության համար, նշանակալից երևույթ հանդիսացան 301 թ. քրիստոնեության ընդունումը և 405 թ. Մեսրոպ Մաշտոցի կողմից հայոց գրերի ստեղծումը: Գրերի գյուտից հետո անմիջապես սկզբնավորվեց հայկական դպրությունը, հանդես եկան ականավոր պատմիչներ, բանաստեղծներ, գիտնականներ, մանկավարժ-լուսավորիչներ, որոնց մեջ անմարում կանթեղի պես վառվում էր Հայոց անբողջական պետականությունը վերականգնելու, անկախ և ազատ ապրելու գիտակցությունը: Հայ մշակույթը զարգացավ Հայաստանի բոլոր նահանգներում, մասնավորապես Արցախ աշխարհում: Մ. Մաշտոցի կենսագիր Կորյունը իր «Կարք սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցի» գրքում նկարագրել է, թե ինչպես մեր Առաջին ուսուցիչը Ամարասուն բացեց առաջին դպրոցը, շատերին դարձրեց պարզախոս, հռետորաբան, կրթված, աստվածատուր իմաստությանը ծանոթ»: Ինչպես տեսնում ենք՝ Մաշտոցյան դպրության լույսը իր շողմ է ցանել նաև Արցախում, որը եղել է Մեծ Հայքի անառիկ դարպասը դարերի ընթացքում:

Չնայած օտար բռնակալների անընդմեջ հարձակումներին, միջնադարյան Արցախ-խաչենն ապրեց մշակութային եռանդուն կյանքով: Կառուցվեցին

Գանձասարի վանքը և Սուրբ Զակոբավանքը, Խաթրավանքը, Ղադիվանքը: Արցախի մշակութային կյանքը մեկուսացված չէր միջնադարյան Հայաստանի հոգևոր խմորումներից: Արցախի բազմաթիվ սաներ կրթություն էին ստանում Հայաստանի բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում՝ Վաղարշապատի, Շիրակի, Անիի, Կիլիկիայի, Գլաձորի, Տաթևի, Մեծօփի, Երզնկայի և այլ բարձր տիպի դպրոցներում:

Արցախի կրթության և դպրության զարգացման ավանդույթը շարունակվեց 19-րդ դարում Շուշիում: 19-րդ դարում և 20-րդ դարի սկզբին Շուշիում հրատարակվեցին «Հայկական աշխարհ», «Զնար խոսնակ», «Գործ», «Ազգային հանդես», «Ղարաբաղ», «Փայլակ», «Նեցուկ», «Ապառաժ», «Արցախ», «Ղարաբաղի սուրհանդակ», «Նոր կյանք» և այլ պարբերականներ:

19-րդ դարի սկզբից դպրոցներ հիմնադրվեցին Ղարաբաղի տարբեր շրջաններում: Գանձասարի վանքում դեռևս 1800 թ. բացվել էր եկեղեցական ծխական դպրոց, 1827 թվականից Շուշիում գործում էր ուսումնարան: 1830 թվականին բացվեց պետական գավառական ուսումնարանը, 1838 թ. իր դռները բացեց թեմական դպրոցը, 1881 թ. բացվեց ռեալական ուսումնարանը:

1860-70-ական թթ. Ղարաբաղի թեմում գործում էին 33 եկեղեցական, ծխական և մասնավոր դպրոցներ:

Սակայն Լեռնային Ղարաբաղի տնտեսական-քաղաքական-մշակութային կյանքը խաթարվեց 1920 թ. մարտից, երբ ազերի-թուրք հրոսակները Շուշիում կազմակերպեցին ահավոր ցեղասպանություն: Քաղաքի հայկական շեն քաղաքասերը հրի ճարակ դարձան, 35 հազար հայերի մեծ մասը ոչնչացվեց, լրիվ հայազրկվեց հոյակապ քաղաքը, որի ամեն մի քարը հայաշունչ և հայագիր պատմություն էր:

1921 թ. խորհրդային իշխանությունների թուրքամետ քաղաքականության հետևանքով Արցախը պոկվեց մայր Հայաստանից և բռնակցվեց Ուրվանկարով Սորբեյանին: Խորհրդային տարիներին Ադրբեյջանի իշխանությունները վարում էին հայախալած քաղաքականություն: Երկրամասում ոչ մի բարձրագույն ուսումնական հաստատություն չբացվեց: Ղարբերի մշակութային պատմություն ունեցող Արցախը ստիպված իր զավակներին ճանապարհում էր կրթություն ստանալու Ղարաբաղի սահմաններից դուրս: Նրանց գերակշիռ մասը այլևս չէր վերադառնում հայրենի երկրամաս, իսկ Երևանում կրթություն ստացածներին Ադրբեյջանի իշխանությունների հանցագործ քաղաքականության պատճառով աշխատանքի չէին ընդունում ոչ Ստեփանակերտում և ոչ էլ շրջաններում:

Լեռնաշխարհում բուհ և մշակութային այլ օջախներ ունենալու պահանջով, Արցախը Հայաստանին վերամիավորելու բաղձանքով, մի խումբ մղտավորականներ 1965 թ. դիմեցին ԽՄԿԿ Կենտկոմի նախագահությանը: Նաեմակում ներկայացվել էին Լեռնային Ղարաբաղի ժողովրդական տնտեսության, գիտության, մշակույթի տխուր վիճակը և բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների բացակայությունը:

Արցախի մտավորականության պահանջի հիման վրա կոմկուսի Լեռնային Ղարաբաղի մարզկոմը դիմեց Ադրբեյջանի ղեկավար շրջաններին՝ մարզում բացելու բարձրագույն ուսումնական հաստատություն: Սակայն տեղի ունեցավ անսպասելի: 1969 թ. Հ. Ալիևի ծրագրով որոշվեց Բաքվի Լենինի անվան պետական մանկավարժական ինստիտուտի հայկական բաժինը փակել և տեղափոխել Ստեփանակերտ, սակայն, արդեն երեք բաժիններով՝ հայկական, ադրբեյջանական, ռուսական: Փաստորեն դա նշանակում էր հայակերտ և հայաշունչ Բաքվից օտարել հայոց լեզուն, իսկ Ղարաբաղում հիմքեր ստեղծել ադրբեյջաներենի մասսայականացման և ազերի մտավորականության խիտ բանակ ունենալու համար:

Ադրբեյջանական իշխանություններն ահա այսպես՝ իրենց ձեռնտու տարբերակով, բավարարեցին Արցախի մտավորականության պահանջը: Եվ

ահա այդպես դրվեց հիմքը մեր ուսումնական հաստատության՝ Ստեփանակերտի նախկին մանկավարժական ինստիտուտի և այսօրվա Արցախի պետական համալսարանի: Ահա այդպես դրվեց հիմքը Արցախի բուհական համակարգի:

1969 թ. սեպտեմբերի 1-ին պարապմունքներն սկսելու համար պետք է լուծվեին հրատապ մի շարք խնդիրներ: Դրանք ուսումնական շենքի, ուսանողական հանրակացարանի, դասախոսական կազմի հավաքագրման ու ներառյալ բնակարաններով ապահովելու, անհրաժեշտ դասագրքերի ու ձեռնարկների ստեղծման հարցերն էին: Որպես ուսումնական շենք, հաստատվեց դեռևս քսանական թթ. կառուցված գյուղատնտեսական տեխնիկումի ծախսերը: Մասնաճյուղի տնօրեն նշանակվեց մարզում ճանաչված մտավորական Շահեն Աբրահամյանը, որն այսօր մեր շարքերում է:

Մասնաճյուղի բացման առաջին տարում՝ 1969-ին, դեռևս առանձին ֆակուլտետներ չէին ձևավորվել: Սակայն, որոշ ժամանակ անց կազմակերպվեց երկու ֆակուլտետ՝ պատմաբանասիրական և ֆիզիկամաթեմատիկական:

1974 թ. մասնաճյուղի հիման վրա ստեղծվեց Ստեփանակերտի մանկավարժական ինստիտուտը, որի ղեկավարը նշանակվեց պատմական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ Սերգեյ Սարկիսովը: Ջալեշտական էր ինստիտուտի անվան ընտրությունը: Հայ դասախոսների կողմից առաջարկվել էր բուհը կոչել Արցախ աշխարհի ծնունդ, հայագիտության հզոր դեմքերից մեկի Լեոյի կամ հայ դասական գրող Մուրադյանի անունով: Սակայն երկար ձգձգելուց հետո պաշտոնական Բաբուն ինստիտուտը կոչեց «Սովետական Աղբրեջանի 60-ամյակի» անվամբ:

Աղբրեջանական իշխանության այդ մռայլ տարիներին Ստեփանակերտի մանկավարժական ինստիտուտը մեծ առաքելություն էր կատարում: Ամեն տարի այս ուսումնական հաստատությունն էին ընդունվում հարյուրավոր հայ պատանիներ և աղջիկներ, որոնք ուսանելով և ստանալով համապատասխան մասնագիտություն մնում և աշխատում էին Ղարաբաղում՝ շենացնելով իրենց բնակավայրերը:

Այդ տարիներին Ստեփանակերտի մանկավարժական ինստիտուտը կարողացավ Արցախում պահել և պահպանել հայ միտքը, հայ մշակույթը, հայ մտավորականությանը: Եվ այսօր այդ ուսումնական հաստատության հազարավոր շրջանավարտների անունից, արցախահայության անունից պետք է շնորհակալություն հայտնենք բոլոր այն մտավորականներին, որոնք աշխատել են Ստեփանակերտի մանկավարժական ինստիտուտում՝ ստեղծելով բուհական լուրջ ավանդույթներ, և որոնք դաստիարակել են հրաշալի սերունդ, որն էլ 1988 թ. ելավ ազգային ազատագրական պայքարի:

1988 թ. փետրվարին ոտքի ելավ ողջ արցախահայությունը՝ մայր Հայաստանի հետ միավորվելու պահանջով: Բոլորիս հիշողության մեջ թարմ է այն հսկայածավալ հայրենամեծեր աշխատանքը, որը կատարել են ինստիտուտի պրոֆեսորա-դասախոսական կազմը և ուսանողությունը՝ արցախյան շարժման առաջին իսկ օրերից:

Այդ օրերին Ստեփանակերտի մանկավարժական ինստիտուտի կուլեկտիվը երկփեղկվեց: Ինստիտուտում աղբրեջանցիների հետ միատեղ աշխատանքը դարձավ անհնարին, առանձնապես Սուվգայիթում տեղի ունեցած ողբերգական իրադարձություններից հետո: Ինստիտուտի աղբրեջանական բաժինը վերջնականապես փակվեց, իսկ հայկական բաժինը տեղափոխվեց Կիրովականի մանկավարժական ինստիտուտ:

1988-ի դեկտեմբերի 7-ի երկրաշարժը ծանր աղետ հանդիսացավ ողջ հայ ժողովրդի համար: Վանաձորում պարապմունքները շարունակելը դարձավ անհնար: Ինստիտուտի կուլեկտիվը հետ վերադարձավ: 1989-ի հունվարին մարզը ղեկավարում էր հատուկ կառավարման կոմիտեն Արկադի Վոլսկու գլխավորությամբ: Ստեփանակերտի մանկավարժական ինստիտուտը

դարձավ Կիրովականի պետական մանկավարժական ինստիտուտի բաժանմունք: Այն ժամանակ սա ինստիտուտի փակման վտանգից խուսափելու թերևս, հնարավոր լավագույն լուծումն էր:

Արցախյան ազգային ազատագրական շարժման և պատերազմի տարիներին ինստիտուտի դասախոսները և ուսանողները եղան պայքարող ժողովրդի ավանգարդում: 400-ից ավելի ուսանողներ մասնակցեցին պատերազմին, որոնցից 75-ը իրենց գլուխները դրեցին ժողովրդի ազատության զոհասեղանին: Լեռնային Ղարաբաղի պաշտպանության բանակում ծառայեցին նաև մեր դասախոսներից շատերը: Բուհը դարձել էր ազգային գաղափարախոսության կենտրոն: Այդ ժամեր տարիներին ինստիտուտում պարապմունքները երբեք չընդհատվեցին:

Արցախի մտավորականության պետական համալսարան ունենալու իղձը իրականություն դարձավ 1992 թ. հոկտեմբերին: Պատերազմի այդ դաժան օրերին, երբ ռազմադաշտում «լինել-չլինելու» հարց էր դրված, մեր ժողովուրդը հավատալով իր հաղթանակին, հավատարիմ մնալով իր պատմությանը, հիմնադրեց Լեռնային Ղարաբաղի պետական համալսարանը, որն իրավամբ ժառանգորդն է Ստեփանակերտի մախկին մանկավարժական ինստիտուտի: Եվ պատահական չէ, որ մինչև օրս էլ շատերը հին ինքնոգիայով մեր համալսարանին ինստիտուտ են կոչում՝ նույնացնելով մանկավարժական ինստիտուտի հետ: Մենք, իհարկե, դրանից չենք վերավորվում, ուղղակի ևս մեկ անգամ հիշում ենք, որ համալսարանը իրավահաջորդն է մանկավարժական ինստիտուտի:

Պետական համալսարանի կազմում ընդգրկվեց նաև այն ժամանակ նոր ստեղծված Հայաստանի Ճարտարագիտական համալսարանի Ստեփանակերտի մասնաճյուղը:

Պատերազմը շարունակվում էր Արցախում: Համալսարանը դարձավ այն ձգող կենտրոնը, որ հայրենիքից հեռացած շատերին հետ կանչեց: Նախկին Խորհրդային Միության տարիներին բարձրագույն ուսումնական հաստատություններ ընդունված շատ ղարաբաղցի պատանիներ և աղջիկներ վերադարձան համալսարան:

1995 թ. Լեռնային Ղարաբաղի պետական համալսարանը վերանվանվեց Արցախի պետական համալսարանի:

1996 թ. հոկտեմբերին տեղի ունեցավ համալսարանի գիտական խորհրդի ընդլայնված նիստ, որում մանրակրկիտ քննարկվեցին համալսարանի առաջ ծառացած բոլոր խնդիրները և այն ուղիները, որոնք կապահովեին համալսարանի բնականոն կայացումը: Գիտական խորհուրդը ընդունեց համալսարանի զարգացման ծրագիրը, որն իր մեջ ներառում էր համալսարանական կրթության, համալսարանի զարգացման բոլոր ոլորտները:

Կարճ ժամանակահատվածում ճշտվեցին համալսարանում ուսուցանվող 40-ից ավելի մասնագիտությունների ուսումնական պլանները: Կանոնավորվեց համալսարանի ուսումնական գործընթացը: Համալսարանում սկսվեց ամրապնդվել կրթության ճառասուիժան համակարգը:

1997 թ. հունվարի 1-ին լույս տեսավ «Արցախի համալսարան» թերթի անդրանիկ համարը:

Համալսարանի առաջնահերթ խնդիրներից մեկը պրոֆեսորա-դասախոսական անձնակազմի բնական սերնդափոխության և համալրման խնդիրն էր: Այս առումով չափազանց կարևոր էր համալսարանի ասպիրանտուրայի բացումը 1997 թ.: Այսօր մենք ունենք թվով 17 ասպիրանտներ, որոնց ղեկավարները բացառապես Հայաստանի տարբեր պետական բուհերի ճանաչված գիտնականներ են: Համոզված ենք, որ այդ ասպիրանտներն էլ կհամալրեն մեր դասախոսական կազմը:

Յուրաքանչյուր համալսարան իր մեջ ներառում է 3 տարր՝ կրթություն, գիտություն և մշակույթ: Անհրաժեշտ էր աշխուժացնել գիտական կյանքը հա-

մալսարանում: Նախապատրաստական լայն աշխատանքից հետո 1998 թ. հրատարակվեց «ԱՊՊԳ գիտական տեղեկագիր» պարբերականի անդրամիկ համարը, որի ծնունդը շնորհավորեցին ակադեմիկոս Ա. Աղանբեկյանը և Երևանի պետական համալսարանի ռեկտոր Ռ. Մարտիրոսյանը:

Համալսարանում ավանդույթ է դարձել յուրաքանչյուր ուսումնական տարվա հաշվետվությունների հրատարակումը առանձին գրքի տեսքով:

Վերջին տարիների համալսարանի նշանակալից իրադարձություններից են ԱՊՊԳ-ի վարժարանի հիմնադրումը՝ ֆիզմաթ, բնագիտական և հումանիտար հոսքերով: Վարժարանում դասավանդում են համալսարանի ծանաչված դասախոսները: Վարժարանն այսօր բարի համբավ է վայելում հանրապետությունում:

Կարևոր էր նաև համալսարանի նախապատրաստական բաժանմունքի բացումը:

Նախապատրաստական բաժանմունքն ու վարժարանը հնարավորություն տվեցին որոշ մասնագիտությունների գծով ձևավորելու լիարժեք ուսումնական խմբեր:

1997 թ. համալսարանում ստեղծվեց լինգաֆոնային կաբինետ: Նույն տարում մեր ուսանողները, վերջապես ունեցան սպորտհրապարակ և հարմարավետ հանդերձարահ: Ստեղծվեց միջուկային ֆիզիկայի նոր լաբորատորիա, ինչպես նաև վերանորոգվեցին որոշ լաբորատորիաներ:

Հայտնի է, որ յուրաքանչյուր համալսարան, որը չունի լուրջ արտաքին և միջբուհական կապեր, դատապարտված է անհաջողության: Գիտակցելով այս ճշմարտությունը՝ վերջին տարիներին համալսարանը համագործակցության լուրջ կապեր է հաստատել Հայաստանի գրեթե բոլոր պետական բուհերի հետ:

Մենք փոխադարձ համագործակցության պայմանագիր ունենք ստորագրված նաև ՌԴ կառավարությանն առընթեր ժող. տնտեսության Ակադեմիայի հետ, որի ռեկտորն է ակադեմիկոս Ա. Աղանբեկյանը: Եռակողմ պայմանագիր է ստորագրված ԱՊՊԳ-ի, ԵՊՊԳ-ի և Անգլիայի Բորնեմուտ քաղաքի պետական համալսարանի միջև: Այդ պայմանագրի շրջանակներում մեր համալսարանի մի շարք ուսանողներ եղել են Անգլիայում և ծանոթացել Անգլիայի համալսարանական համակարգին: Մենք ինքներս հյուրընկալել ենք Մեծ Բրիտանիայի տարբեր համալսարանների մի շարք ուսանողներին:

ԱՊՊԳ-ն այսօր ունի լուրջ արտաքին կապեր, որոնք, անշուշտ, նպաստում են համալսարանի զարգացմանը: Կուզեի նշել մեր բարեկամական կապերը Ամերիկյան APS կազմակերպության և Լոս-Անջելեսի իրանահայ միության հետ, որոնց կողմից մեր համալսարանին ցուցաբերած ֆինանսական օգնության շնորհիվ կարողացանք համալսարանում ստեղծել բավական լուրջ և ժամանակակից համակարգչային բազա, ինչպես նաև ստեղծել համալսարանի լոկալ համակարգչային ցանց, որն իրար է միացնում համալսարանի ֆակուլտետների դեկանատները, ամբիոնները և ստորաբաժանումները: Իսկ այդ ամբողջ համակարգը իր հերթին միացված է Internet միջազգային համակարգչային ցանցին: Այսօր ղեկավար է պատկերացնել համալսարանը և համալսարանի աշխատանքը առանց այդ համակարգչային ցանցի:

Առանձնապես կցանկանայի կարևորել մեր հարաբերությունները ակադեմիկոս Աղանբեկյանի հետ, որը վերջին 2-3 տարիների ընթացքում բազմակողմանի օգնություն և օժանդակություն է ցուցաբերել մեր համալսարանին: Այսօր համալսարանում գործում է ակադեմիկոս Աղանբեկյանի անվան հրաշալի համակարգչային կենտրոնը՝ հագեցած ժամանակակից տեխնիկայով: Եվ ամենաուրախալին թերևս այն է, որ մեր ուսանողները կարճ ժամանակահատվածում տիրապետեցին համակարգչային տեխնիկային և այսօր համալսարանում ուսանողների կողմից կատարվում են բազմաթիվ կուրսային և

դիպլոմային աշխատանքներ, որոնց նյութերը ստանում են ինտերնետի միջոցով:

Շնորհակալությամբ ուզում եմ նշել նաև ԱրՊՀ-ի և Ֆրանսիայի Գլամար քաղաքի քաղաքապետարանի միջև եղած համագործակցության մասին: Ընդամենը մի քանի ամիս առաջ մեր համալսարանում հանդիսավորությամբ կատարեցինք «Գլամար» կոչվող հարմարավետ ընթերցասրահի պաշտոնական բացումը, որին ներկա էին Գլամարի քաղաքապետ Ժ. Պ. Ֆուշեն և փոխքաղաքապետ Դ. Արթիմյանը:

Համալսարանի միջբուհական և արտաքին կապերի շնորհիվ, յուրաքանչյուր ուսումնական տարում մեր համալսարան են այցելում և դասախոսություններով հանդես գալիս միջին հաշվով 50 գիտնականներ և դասախոսներ:

Մեր համալսարանն այսօր ունի պատվավոր դոկտորներ, որոնց թվում են Ա. Աղանբեկյանը, Ռիչարդ Դովհաննեսյանը, Վահագն Տադրյանը, Զորի Բալայանը և Զերույան Բոքսը:

Այս ուսումնական տարում մենք պարապունքները սկսեցինք նորոգված և կահավորված միջանցքներով ու ճեմասրահներով: Հրավիրված դասախոսների համար շահագործման հանձնվեց համալսարանի կահավորված և հարմարավետ հյուրանոցը 7 սենյակներով:

Այս տարիների ընթացքում բավական աշխուժացավ նաև ուսանողական կյանքը: Դրա վկայությունն են կազմակերպվող ամենամյա «Ուսանողական գարունները»:

Այս ուսումնական տարում համալսարանի գիտխորհրդի որոշմամբ բացվեց նաև բանասիրական ֆակուլտետ: Այսօր համալսարանն ունի 4 ֆակուլտետ՝ բանասիրական, հումանիտար, բնագիտական և Ժող. տնտեսության, 14 ամբիոն, 1800 ուսանողներ և մոտ 300 աշխատողներ:

Ահա, համառոտ, այսպիսին են մեր ուսումնական հաստատության անցած 30-ամյա ճանապարհի ձեռքբերումները: Սակայն այսօր բոլոր բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների առջև նոր խնդիրներ են դրված:

Մեր հանրապետությունում քաղաքական, գաղափարական, տնտեսական և մշակութային նոր իրադարձությունը միանգամայն այլ պահանջներ է ներկայացնում կրթությանը, ինչն անհրաժեշտ է դարձնում ոչ միայն պահպանել համալսարանի լավագույն ավանդույթներն, այլև ձեռք բերել կրթության նոր որակ: Այդ նոր, ազգային համալսարանի կայացման գործերը հաջող իրականացնելու համար մեր հանրապետությունում ևս պետք է համալսարանին առանձնաշնորհել ինքնավար կրթական, գիտական և մշակութային հաստատության կարգավիճակ:

Իսկ առայժմ մենք վստահ կարող ենք փաստել, որ ԼՂՀ-ում մենք ունենք կայացած պետական համալսարան, որին կարողացել ենք հասնել համալսարանի բոլոր բարեկամների օգնության շնորհիվ:

ԱրՊՀ-ի կայացման գործում ունեցած մեծ ներդրումների համար այս տոնական օրը ես համալսարանի ողջ կոլեկտիվի անունից խորին շնորհակալություն եմ հայտնում Հայաստանի ԿԳ նախարար պրն Էդ. Ղազարյանին, փոխնախարար պրն Մ. Ստակյանին, որը մեզ հետ է և ներկա է գտնվում այս միջոցառմանը, Երևանի պետական համալսարանի ղեկավար պրն Ռ. Մարտիրոսյանին, պրոռեկտոր պրն Զուբարյանին, որը ղեկավարում է ԵրՊՀ-ից ժամանած պատվիրակությունը, Երևանի պետական բժշկական համալսարանի ղեկավար Կ. Հակոբյանին, Կիրովականի պետական մանկավարժական ինստիտուտի ղեկավար, մեր հին բարեկամ պրն Եղոյանին: Ես շնորհակալություն եմ հայտնում Հայաստանի բոլոր պետական բուհերի ղեկավարներին: Անկեղծ շնորհակալություն եմ հայտնում մեր բոլոր պատվավոր դոկտորներին, մեր

սիրելի բարեկամ Ջ. Բալայանին, որը միշտ մեզ հետ է, որը միշտ մեր կողքին է, որը միշտ մեր մեջ է:

Շնորհակալություն եմ հայտնում համալսարանի բոլոր բարեկամներին:

Յուրաքանչյուր ժողովրդի սերունդը նրա մտավորականությունն է: Յուրաքանչյուր պետություն կարող է լինել հզոր, եթե նա ունի հզոր մտավորականություն: Այսօր, եթե Արցախի պետական համալսարանը ունի որոշակի հաջողություններ, ապա դրա համար մենք, մեր մտավորականությունը, մեր ժողովուրդը պարտական ենք մեր իշխանություններին, քանզի համալսարանի նկատմամբ միայն պետական հոգածության դեպքում, որը պետք է ներառի և նյութականը, և՛ բարոյականը, հնարավոր է ապահովել կայացում և զարգացում: Իշխանությունների և մտավորականության միասնությունն է, որ կարող է ապահովել երկրի առաջընթացը:

Մեծարգո Նախագահ, թույլ տվեք համալսարանի պրոֆեսորադասախոսական անձնակազմի և ողջ ուսանողության անունից շնորհակալություն հայտնել Ձեզ և մեր իշխանություններին համալսարանի նկատմամբ ցուցաբերած հոգատարության և ուշադրության համար, որի ապացույցն է նաև այն, որ այս հորեյանական օրը դուք մեզ հետ եք և գտնվում եք Արցախի մայր կրթօջախում: Հավատացնում եմ Ձեզ, որ Արցախի պետական համալսարանի պրոֆեսորադասախոսական անձնակազմը ջանք ու եռանդ չի խնայում ու չի խնայի աջակից լինելու իր ժողովրդին և իր իշխանություններին:

Թույլ տվեք մեզ բոլորիս և մեր ողջ ժողովրդին շնորհավորելու այս հրաշալի տոնի՝ մեր ուսումնական հաստատության 30-ամյա հորեյանի առթիվ: Թող Արցախի պետական համալսարանը հիրավի դառնա Հայաստան աշխարհի արևելից կողմերի գիտության, կրթության և մշակույթի մի հզոր տաճար:

Շնորհակալություն: